

■ CONSTANTIN CUBLEȘAN

Emil Cioran în corespondență
cu Wolfgang Kraus

Emil Cioran, *Scrisori către Wolfgang Kraus. 1971-1999*. Traducere din germană, ediție îngrijită și note de George Guțu. Editura Humanitas, București, 2009. Colecția „Convorbiri, Corespondență, Portrete”.

Ultimul călugăr medieval

Descoperit oarecum întâmplător, de către George Guțu, care cerceta Arhiva Literară a Bibliotecii Naționale din Viena, corpusul epistolar dintre cei doi filosofi se dovedește a fi de o importanță aparte, nu doar pentru că el cuprinde un număr de 158 de scrisori ale lui Cioran, două ale Simonei Boue și 5 ale lui W. Kraus (în copii dactilografiate) către acesta, ci și pentru faptul că se prezintă, mai ales prin tematică lor, ca fiind net deosebite de cele pe care le-a făcut cunoscute Friedgard Thoma (în 2000) sau cele din volumul *Către cei de acasă* (1995), oferindu-ne imaginea unui Cioran activ (în ciuda faptului că mereu se declară apatic și lipsit de orice apetit pentru *muncă*: „eu nu sunt un om activ”; „nu fac nimic”; „scriu foarte puțin și nu consider necesar să sporesc numărul cărților”; „Eu am timp, dar n-am chef să-l folosesc” etc., etc., etc.), preocupat de traducerea din opera sa în limbi străine, înhămat la stilizări și corecturi, angajat în elaborarea unor ediții (cum este cea din J. Green) sau studii solicitate de diverse publicații, deplasându-se la nu puține recepții ca și prin străinătate, într-un neîntreput contact cu realitatea politică (deși declară mereu că nu mai citește ziarele, care-l deceptionează) din Franța, nu mai puțin din lumea largă, cu personalități, dintre cele mai diverse, care îl vizitează, oferind sfaturi și sugestii punctuale în elaborarea unor lucrări pe care corespondentul i le trimite dornic a-i cunoaște opiniile etc., o lungă *mărturisire de sine* (se poate spune acest lucru) către un

om pe care îl simte apropiat sufletește și care este inițiatorul unor demersuri în difuzarea (prin traduceri și nu numai) a operei cioraniene în spațiul german.

Wolfgang Kraus (1924-1998) a fost o personalitate de marcă în cultura austriacă de după Cel De al Doilea Război Mondial, Om de litere, autor al unor studii și eseuri de filosofie și sociologie (a scris despre Nietzsche, Kant, Buddha, Voltaire, dar și despre Shaw, Boccaccio, Novalis, Schiller etc.), editor, fondator al Societății Austriece pentru Literatură, înalt funcționar în Ministerul de Externe, Wolfgang Kraus a desfășurat continuu o activitate remarcabilă dedicată scrierii legăturilor dintre Est și Vest, pe toată durata perioadei de menținere a Cortinei de Fier, invitând la diferite acțiuni instituționalizate, oameni de cultură și artă, între care și numeroși români (mai ales de etnie germană).

De-a lungul celor două decenii, cât a durat relația dintre cei doi, Kraus l-a întâlnit pe Cioran de mai multe ori, l-a vizitat, în apartamentul acestuia de la mansarda de pe Rue d'Odeon din Paris și, dincolo de ceea ce îi scria în epistole – se pare, adesea, lungi, cu detaliate relatări asupra propriilor probleme de viață sau a călătoriilor sale, numeroase, prin lume – personalitatea gânditorului român este fixată, în câteva notații din propriul *Jurnal*, cu puterea de observație a admiratorului, dar și cu finețea unui portretist veritabil, ce merită a fi reținute: „Văd în fața mea chipul său nervos, dur, dar atât de blajin totuși – cred că e ultimul călugăr medieval, care vede realitatea de azi în ansamblul ei, scrutând-o prin contrast, speriat, până în străfunduri” (16.12.1972).

Problema traducerii

Scrisorile din acest corpus epistolar bogat, sunt, toate, măr-

tura sinceră a unei relații de prietenie, de prețuire și admirație, relație în care Cioran se *comunică pe sine* foarte degajat și firesc, de parcă și-ar dezvălui sieși unele trăiri, poate fără să se gândească vreodată că ar putea deveni texte publice, fapt despre care nu poți spune același lucru, citindu-i *jurnalele*, chiar dacă le-a tănuț și le-a întreținut cu mare confidențialitate.

Corespondența dintre cei doi începe în toamna anului 1971 – Cioran îi răspunde lui W. Kraus cu amabilitate, protocolar totuși, la solicitarea acestuia de a-i traduce o carte în limba germană („ultima mea carte, *Le Mauvais demiurge* este disponibilă. Așadar, vă puteți adresa editurii Gallimard pentru a căpăta drepturile de traducere și v-aș recomanda să le spuneți celor de la Gallimard că eu sunt de acord cu acest lucru”) și își declină capacitatea de a participa la una din sesiunile Societății (pentru literatură) pe care acesta o prezintă: „N-am citit niciodată în fața unui public și îmi pun întrebarea dacă această întreprindere n-ar fi prea tardivă pentru un sexagenar” (18 sept. 1971). Raporturile dintre cei doi se *îndulcesc* însă curând, un rol important jucându-l diplomația austriacului care îi trimite cărți de interes pentru Cioran („vă mulțumesc mult pentru *Stille Revolutionare*. Am citit cu mare interes (...) capitolele care m-au interesat cel mai mult sunt *Osteuropäische intellektuelle über Westeuropa*” etc., carte din domeniul filosofiei culturii, remarcând analogia ce se face între Marcuse și Klages dar nu evită a declara: „Sunt obosit de cultură, chiar dacă sunt fiul unui popor lipsit de cultură” (Paris, 10 dec. 1971). La 12 ian. 1972 ține să-l liniștească în privința traducerii titlului cărții sale, propunerea fiind *Der verkaufte Gott* (Dumnezeul răsturnat), încredințându-l că „nu există niciun fel de dificultăți din partea editurii Gallimard”. De-acum începe intensă preocupare a lui Cioran – și a lui Kraus, deopotrivă – pentru aflarea unui bun traducător. „Domnul Leonhard ar fi dispus să traducă *Demiurgul* pentru Editura Europa, dar numai în cazul în care onorariile ar fi aceleași ca în Germania. Îl consider un traducător excelent și cred că am risca dacă am căuta

altul. Ficher nu a dat încă nici un răspuns” (Paris, 22 ianuarie 1972). La 12 martie 1972, insistă: „L-am rugat pe Kurt Leonhard să înceapă cu *Demiurgul*. Dacă n-o face el, cui am putea să ne adresăm? Un fragment (...) a fost deja tradus, și chiar foarte bine, de către Elmar Tophoven. Din păcate, acesta este foarte ocupat și nu poate traduce toată cartea”. Peste o lună, Cioran pare a se lamenta, precipitat: „Traducătorii sunt oameni străini. Friedhelm Kemp nu ne va da cu siguranță, de acest lucru sunt convins, un răspuns pozitiv” (18 aprilie 1972). În mai încă demersurile nu par a se așeza pe un făgaș satisfăcător: „Pastior este în mod sigur un om sensibil (...) Din păcate, probabil pentru că nu a trăit în Franța, cunoștințele sale de limbă franceză sunt insuficiente. Aș propune să lăsăm la o parte, deocamdată, această problemă a traducerii” (Paris, 22 mai 1972). Ideea nu este abandonată, desigur, și *munca* lui Cioran de revizuire a textelor traduse îl irită: „este prea complicat pentru mine să-i corectez în scris traducerea. Trebuie să mai adaug că m-am plictisit de cărțile mele. Să citești propoziție cu propoziție ceea ce ai scris cu ani în urmă devine, cu timpul, o foarte penibilă verificare” (15 iunie 1972).

Cultură și putere

Cioran e un om activ, energetic și foarte insistent, în ciuda lamentațiilor privind plictiseala și bătrânețea („Nimic nu e mai rău decât să îmbătrânești și să fii nemulțumit de tine însuși” – 9 martie 1983 pe care i le mărturiseste continuu corespondentului său austriac. Nu-i vorbă, acesta nu ezită a-i trimite propriile lucrări, solicitându-i opinia și sfaturi, pe care Cioran i le dă cu promptitudine, cu un angajament de mare devoțiune, dar și cu... delicatețe („Ați avut o idee excelentă să începeți cartea cu reflecțiile despre instinctul ludic. Cele mai tăioase pasaje mi se par cele referitoare la războaie și revoluții, ale căror începuturi sunt de cele mai multe ori «romantice, romanești, literare» – apoi comparația dintre ieziștii și Lenin – rolul estetilor și al simpatiei lor față de puterea brută – «slăbiciunea» democrațiilor – dimensiunea austriacă a național-socialismului.../ Dacă îmi permiteți să vă dau un «sfat», v-aș sugera să amalgamați tonalitatea eseului obiectiv cu, să zicem, tonul unei «scrisori». Foarte interesante ar fi impresiile Dumneavoastră din perioada nazistă sau experiențele din Europa de Răsărit./ «Putere și cultură» este cu siguranță un titlu bun. Eu aș propune: «Conflictul dintre cultură și putere». Această discrepanță tragică este esența epocii noastre, a istoriei în general” – 20 iulie 1973).

Oricum, această corespondență nu aduce mari noutăți în privința modului de a fi și de a trăi a lui Cioran, dar este deosebit de interesantă pentru sinceri-

tatea cu care se confesează unui prieten, vorbind despre lucruri și fapte pe care în jurnalele sale, de cele mai multe ori le tratează caustic, ironic, iritat.

Condiția de român

Demne de tot interesul sunt referirile la condiția sa de român, la biografia sa, la realitățile din Tară, asupra cărora insistă nu de puține ori, relatându-i-le unui... străin, precizându-și atitudinea. Aflăm astfel mențiuni de felul: „Cu privire la literatura contemporană din București nu vă pot spune nimic precis, căci nu mai citesc în general nici o carte românească. E o experiență stranie să trăiești fără limba maternă. Dar eu sunt decis să-mi asum și ultimele consecințe ale dezrădăcinării” (Paris, 11 iunie 1973). Sau: „Știu că există, oarecum, în... patria mea. Din nefericire am devenit un dezrădăcinat, în principal pentru că am renunțat la limba maternă. Ce-ar însemna pentru Dumneavoastră Austria dacă ați renunțat la germană?” (Paris, 29 mai 1976). Ori, în registrul dramatic: „Părinții mei erau atât de nefericiți din pricina condițiilor din România, încât, la moartea lor n-am putut avea o reacție normală. Moartea mi s-a părut pentru amândoi o soluție, singura pe care o mai aveam, de fapt. Cred că v-am povestit deja că atunci când am primit telegrama referitoare la decesul mamei aveam în vizită un american. N-am spus nimic despre conținutul telegramei, iar discuția a continuat încă trei ceasuri. Simone însăși nu a observat nimic, înafară de faptul că eram puțin palid. Totuși trebuie să recunosc că îi datorz mamei tot ceea ce sunt eu, în sens bun și rău. Ea mi-a lăsat moștenire și toate betesugurile posibile, iar misiunea mea, în calitate de fiu credincios, este de a le duce la perfecțiune” (Paris, 30 ianuarie 1975). Și, obsedat, motivul limbii materne: „A vorbi românește înseamnă pentru mine un pericol literar de moarte. Nu cunosc pe nimeni care să se fi rupt atât de deplin de limba maternă ca mine. O ruptură totală cu trecutul. Dar acești vechi prieteni, care vin mereu, mă chinuesc cu amintirile lor, care sunt și ale mele” (Paris, 14 septembrie 1975). Altădată, apreciindu-și însuși drama singurătății: „Spiritul de sacrificiu nu-mi stă în caracter, cu toate că în tinerețe am fost, de două sau de trei ori, gata să renunț la independența mea. Viața mea ar fi luat o cu totul altă întorsătură și, din fericiere sau nefericire pentru mine, nu aș fi avut timp suficient pentru a mă autodevora. Ca să vă spun adevărul, am crezut mereu că familia mea era degenerată, dinspre ambii părinți, și că nu merita să se mai perpetueze. Asta era și părerea fratelui meu. Numai sora mea a gândit altfel. Fiul ei s-a sinucis, ca de altfel, indirect, și ea, fumând o sută de țigări pe zi” (Paris, 29 octombrie 1976).

Deși declară că nu citește literatura actuală din România, se trădează formulând aprecieri de felul: „vă mulțumesc pentru scri- ➔

Revista „Mozaicul”

vă recomandă

Aurelian ZISU

ION CARAION
Sfârșitul continuu
Poezia. Vol IIon Caraiion.
Sfârșitul continuu.
Poezia. Vol I

de Aurelian Zisu

Pref. de
Eugen NegriciCol. Rotonde
358 de pagini
30 lei

www.aius.ro